

В І Д Г У К

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Шкрабак Ірини Володимирівни,

на дисертаційну роботу

Самойленко Інни Олександрівни

на тему

«Теоретико-методологічні засади формування енергоефективної моделі розвитку національної економіки», що

подана на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

за спеціальністю

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Високий рівень енергозатрат, нераціональне споживання енергоресурсів, зростання тарифів на продукцію природних монополій, збройний конфлікт на Сході країни, значна імпортна залежність від енергетичних ресурсів, технічно застарілі енергоємні виробництва, незадовільний стан інфраструктурного забезпечення, обмежена платоспроможність населення, усе це зумовлює піднесення питання енергоефективності на перші пункти порядку денного виживання та відновлення національної економіки. Виходячи з усього вищесказаного очевидно, що політика енергоефективності, ставлячи за мету формування якісного стану національної економіки, виходить далеко за межі економії ПЕР (політики енергозбереження) та включає у себе завдання не тільки з реалізації потенціалу енергозбереження на всіх рівнях, а й ряд завдань з економічної, екологічної, енергетичної політики. Тому надзвичайно актуальним є питання щодо можливих напрямів енергоефективного розвитку нашої державної соціально-економічної системи з її найбільшою підсистемою — паливно-енергетичним комплексом.

З огляду на визначене представлена на розгляд робота «Теоретико-методологічні засади формування енергоефективної моделі розвитку національної економіки» є актуальною і своєчасною.

Актуальність запропонованої до розгляду дисертаційної роботи визначається ще тим, що представлене дослідження базується на вимогах, що висуває світова спільнота до України, зокрема, відповідати домовленостям про співпрацю в енергетичній галузі в частині інтегрування країни в Енергетичну систему Євросоюзу.

Виходячи з цього слід підкреслити наукове значення дисертаційної роботи, спрямованої на обґрунтування теоретико-методологічних засад формування енергоефективної моделі розвитку країни, вирішення на цій

основі проблеми дефіциту ресурсного забезпечення, що в довгостроковій перспективі, сприятиме прискоренню трансформаційних перетворень, розвитку економіки країни та її регіонів та створить сприятливі умови для інтеграції України у економічний світовий простір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в контексті основних наукових напрямів, проблем фундаментальних досліджень у галузі природних, технічних та гуманітарних наук (постанова президії НАН України від 25.05.2005 № 15/20 – 670, а саме відповідно до міждисциплінарних досліджень за п. 4.1.10 – прогнозування та моделювання розвитку економічних, технологічних, інноваційних і соціально-демографічних процесів.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідних тем Класичного приватного університету «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (державний реєстраційний номер 0116U000798), де внесок здобувача полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо впровадження політики захисту споживачів через створення й роботу Ради споживачів із розробленням «дорожньої карти» її діяльності, чіткого визначення вразливих груп споживачів (що дає змогу посилити адресність системи соціальної допомоги, спрямувавши її до тих домогосподарств, які її найбільше потребують); Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Регулювання соціально-економічного розвитку міського комплексу: теорія, методологія, практика» (державний реєстраційний номер 0113U000575, 2013–2015 рр.), де внесок автора полягає у формуванні пропозицій щодо побудови структурних змін в енергетичному секторі міської господарської системи шляхом сталого енергетичного розвитку міста та ефективного господарювання й раціонального використання енергоресурсів та темою «Сталий розвиток в умовах глобальних викликів: методологія та практика» (державний реєстраційний № 0116U003589, 2016–2018 рр.), у межах якої автором запропоновано оновити соціально-економічну систему на підставі забезпечення принципу емерджентності шляхом розвитку енергосервісного бізнесу; розвинуто підходи до соціальної реструктуризації та модернізації менеджменту підприємств національної електроенергетики на засадах соціально-відповідального маркетингу.

Основні наукові результати одержані автором, та їх новизна

Оцінюючи основні положення та висновки дисертації, що виносяться на захист, необхідно підкреслити їх теоретичну обґрунтованість та орієнтацію здобувача на чітке формулювання власної позиції.

Наукова обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, отриманих результатів, висновків та сформованих рекомендацій підтверджується використанням загальнонаукових методів дослідження (аналізу й синтезу, історичного і логічного, індукції та дедукції, економіко-статистичних порівнянь, аналізу рядів динаміки, кількісних порівнянь і

візуально-графічний методу, вибіркового обстеження добробуту мешканців країни; системно-структурного аналізу, методу мікро-моделювання та формально-логічного) та проведеним у роботі ґрунтовним аналізом фундаментальних праць вітчизняних і зарубіжних учених за темою дослідження, що надало можливість здійснити змістовні, теоретичні узагальнення та змістовні висновки.

Позитивною рисою роботи слід визначити багату інформаційну і фактологічну базу дослідження – наукові статті спеціалізованих і періодичних вітчизняних та іноземних видань; матеріали наукових і міжнародних конференцій та результати власних досліджень здобувача, статистичні матеріали Державного комітету статистики України і Євростату.

Стиль викладення матеріалів наукового дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує логічність дисертації, послідовність, доступність сприйняття. Дисертація насичена ілюстрованим і табличним матеріалом, що полегшує сприйняття роботи, а також свідчить про обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційна робота характеризується логічною, завершеною структурою та послідовною побудовою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів. Все це дає підстави стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Підтверджую наукову новизну положень, висновків, рекомендацій, що містяться у дисертаційній роботі, а саме:

– сучасні методологічні підходи до формування енергоефективної моделі розвитку національної економіки країни, що ґрунтуються на пошуку балансу між трьома складниками розвитку (економічним, соціальним та екологічним), ураховують принципи енергетичної політики (конкурентоспроможність, сталий розвиток, безпека енергопостачання) та верховенство права, захисту прав людини, належного врядування й ощадливого використання енергоресурсів, що дасть Україні змогу мати статус європейської держави не лише за географічною належністю, а й бути рівним партнером і співпрацювати з високорозвиненими європейськими країнами (стор.45-48; 92-100; 191-195; 353-368; 387-416);

– методологічні засади управління інноваційно-інвестиційною діяльністю компаній енергетичної інфраструктури із використанням методології бенчмаркінгу, що дасть змогу впровадити в діяльність енергокомпаній кращі світові практики у сфері управління (збільшуючи таким чином загальну якість і ефективність системи управління) й установити ті методи роботи, що сприяють підвищенню ефективності бізнес-процесів енергокомпаній до рівня міжнародних компаній-аналогів із одночасним забезпеченням зростання операційної й інвестиційної ефективності енергетичної компанії, ефективним розподілом енергії (у підсумку дасть можливість споживати енергоресурси на рівні європейських країн) та стимулюванням до енергозбереження в національній економіці (стор.219-224; 266-269);

– підходи до сучасної парадигми розвитку електроенергетичної галузі країни шляхом уведення в дію Єдиної системи енергетичного менеджменту й інновацій (ЄСЕНМЙІ), яка містить усі інструменти інноваційно-технологічного напрямку та забезпечує синергетичний ефект від їхнього застосування. На відміну від наявних підходів, ЄСЕНМЙІ спирається на впровадження інноваційних високоефективних енерготехнологій, передбачає організацію взаємодії енергокомпанії з усіма потенційними учасниками її інноваційних проектів у сфері енергоефективності та енергозбереження, залучає нові підходи до управління – управлінські інновації, що загалом забезпечує енергоефективну діяльність енергокомпанії та переводить національну економіку країни на якісно новий інноваційно-технологічний рівень розвитку (стор. 227-245);

– розроблено індикатори оцінювання узагальненого показника якості енергетичних послуг та схему формування відповідної системи відповідальності компаній енергетичної галузі за дотримання показників надійності та якості енергетичних послуг як складових індексу сталості енергетичної ситуації, що дасть змогу збільшити участь споживачів у прийнятті економічних, соціальних та політичних рішень, забезпечуючи таким чином перспективні напрями для розвитку енергетичної галузі країни, покращення суспільного блага та дотримання принципу транспарентності (стор.186-190);

удосконалено:

– критеріальні чинники, що впливатимуть на процес захисту інтересів прав споживачів у контексті соціальної відповідальності, що дає змогу установити уподобання кінцевих споживачів (суб'єктів господарювання та домогосподарств), сформуванню стратегічний погляд на розвиток енергетичної сфери країни, економічних механізмів, стандартів, норм, рівня технологій і правил, що регламентують процес енергопостачання в системі стандартів якості енергетичних послуг та формують стратегічний підхід до соціальної відповідальності та її реалізації. До переліку стратегічних пріоритетів додано такий ключовий аспект, як забезпечення якості надаваних енергетичних послуг з переходом до світових стандартів, що в підсумку створює цінності для кінцевого споживача, забезпечуючи таким чином економічний і соціальний добробут населення (стор. 185-186; 192-197);

– механізм реалізації моделі співпраці у формі лізингу в мережі комунальних підприємств та підприємств державної форми власності з урахуванням засад державно-приватного партнерства, яка ґрунтується на механізмі позабюджетного фінансування і реалізацію якої можна здійснити без формування спеціальної системи інститутів та організаційних структур. Запропонований механізм сприяє розвитку регіонального бізнесу, створюючи належні умови для діалогу між місцевою владою та бізнесом, і формує спільну відповідальність між учасниками державно-приватного партнерства на різних рівнях міждержавних відносин (національний, регіональний, міський і рівень суб'єктів господарювання) відповідно до принципу емерджентності (стор.376-386);

– методичні рекомендації із упровадження технології «ощадного виробництва» як підґрунтя поліпшення ефективності операційної діяльності та скорочення втрат енергетичної компанії, що підвищує ефективність функціонування вітчизняної енергетичної інфраструктури шляхом комплексної модернізації всіх її складових (технологічна модернізація, об'єктна модернізація, системна модернізація), сприяє збільшенню транзитного потенціалу енергетичної інфраструктури і таким чином забезпечує конкурентоспроможність національної економіки, закладаючи фундамент для формування заможного суспільства (стор.263-265);

– методичні підходи до оцінювання стану енергоменеджменту компаній енергетичної галузі та його результативності на засадах бенчмаркінгу енергоефективності, що дає змогу порівнювати поточний стан справ у компанії (із огляду на рівень енергоефективності) з іншими компаніями галузі й на цій підставі, на засадах рейтингової системи, надавати податкові пільги, субсидіювати кредитні ставки, застосовувати інші способи заохочення зберегати енергію та підвищувати енергоефективність, що уможливить наближення до європейської моделі споживання й обліку енергоресурсів та забезпечить економічну ефективність функціонування енергетичного сектору національної економіки (стор.249-258);

– упорядковано систему форм і типів контрактів із надання енергосервісних послуг, які застосовуються у світовій практиці та які можуть бути використані для впровадження проектів із енергоефективності на теренах України, у результаті чого доведено переваги договірних відносин для країни, регіонів, суб'єктів господарювання (енергосервісні компанії) та населення: модернізація комунального і житлового сектору та тепломереж; додаткові надходження до бюджету (відтак, зменшується навантаження на державний бюджет шляхом зменшення кількості надання субсидій); зменшення валютного навантаження на платіжний баланс країни за рахунок зменшення споживання газу, в кінцевому підсумку – це зменшення енергетичної залежності та запорука повної енергетичної самодостатності (стор.285-292);

– методичний підхід до оцінювання ефективності проектів із енергоощадження та підвищення енергетичної ефективності. На відміну від наявних підходів, визначено фактори та показники, які впливають на результат реалізації енергоощадних заходів, наведено алгоритм оцінювання енергоощадних заходів у межах реалізації проектів із енергоощадження та підвищення енергетичної ефективності, визначено завдання аналізу ефективності проекту (стор.316-336);

набули подальшого розвитку:

– підходи до тарифного регулювання енергетичних компаній на засадах моделі RAB-регулювання з урахуванням регуляторного порівняльного аналізу, що дає змогу, по-перше, забезпечити приведення тарифів у відповідність фактичним витратам енергокомпаній, означити еталонний рівень ефективності компаній енергетичного сектору за такими магістралями, як операційна й інвестиційна діяльність, і за такими

чинниками, як надійність, витрати та втрати; по-друге, дає змогу повністю оновити енергетичну інфраструктуру і таким чином забезпечити умови для експорту енергоресурсів; по-третє, створює сприятливі умови для зниження вартості електроенергії в країні, забезпечуючи в такий спосіб добробут населення (за рахунок скорочення бідності) та доступність використання енергоресурсів національною економікою (стор.131-142);

– понятійно-категорійний апарат визначення категорії «вразливий споживач» як чинника ефективного реформування енергетичного ринку за стандартами та нормами європейського законодавства. З урахуванням світового досвіду узагальнено критерії, що тісно пов'язані з визначенням «вразливі категорії споживачів» та сформовано групи соціально вразливих споживачів на лібералізованому ринку електроенергії (стор. 171-172, 174).

– напрями вдосконалення методів і способів підтримки споживачів на енергетичному ринку України: через роботу незалежного органу з питань споживачів в енергетиці, що сприятиме формуванню діалогу між державою та суспільством шляхом активної участі споживачів у роботі внутрішнього енергоринку; через створення енергетичної платформи для обміну інформацією й обговорень гострих питань і проведення моніторингу, що в підсумку дає змогу забезпечити високу якість нормотворчої діяльності, надає споживачам більшого розуміння того, чи є ціни обґрунтованими, прозорими та недискримінаційними, закладає підґрунтя для успішного функціонування енергетичного сектору економіки країни (відповідає на потреби і пріоритети людей, забезпечуючи принцип суверенітету), виступає основою формування енергоефективного суспільства (стор.162-165; 167-169);

– підходи до розроблення методологічної бази за методами вимірювання та верифікації енергетичної ефективності, зокрема обстеження об'єкта, вимірювання витрат енергетичних ресурсів, моніторинг незалежних змінних, здійснення розрахунків (обчислення значень цільових показників у сфері енергоощадження й підвищення енергетичної ефективності в порівнюваних мовах). Створення вичерпної методологічної бази, без сумнівів, уможливить розвиток ринку енергосервісних послуг, збільшить обсяг інвестицій у проекти в галузі енергоощадження та підвищення енергетичної ефективності, сприятиме професіональному зростанню й реалізації фахівців у галузі енергоощадження й енергоефективності (стор.297-313).

Поставлені автором мета та завдання дисертаційного дослідження повністю виконані. Основні позиції, положення висновки здобувача достатньо обґрунтовані, достовірні і мають наукову новизну.

Значимість отриманих результатів для науки і практичного використання

Теоретична цінність роботи обумовлена подальшим розвитком теоретичних положень та методологічного забезпечення щодо енергоефективної моделі розвитку національної економіки країни в контексті

подальшої інтеграції у світове співтовариство та сталого розвитку країни.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що концептуально-методологічні положення та науково-практичні рекомендації дають змогу підвищити енергоефективність національної економіки України, їх використовують у своїй діяльності органи державного рівня зокрема, Національна енергетична компанія «Укренерго» під час підготовки Плану розвитку системи передачі на 2018–2027 роки в частині введення механізму «регуляторного договору» (покликаний забезпечити довгостроковий баланс між інтересами споживачів та інвесторів); оцінювання ефективності діяльності енергокомпанії на підставі методу порівняльного аналізу; упровадження системи бенчмаркінгу для компаній енергетичної інфраструктури (акт № 16/03а від 04.05.2018). На локальному рівні – керівниками підприємств: НВП «КІАТОН» (акт № 05/15-1 від 15.05.2018), ТОВ «ЕКВАТОР САН ЕНЕРДЖІ» (акт № 21/03-2 від 21.03.2018), підприємств-членів Східно-української академії бізнесу (акт № 23/12 від 31.05.17), ТОВ «СОРМАТ-ГЕОЛОГІЯ» (акт № 11-05-3/а від 31.05.18), в частині підвищення енергоефективної діяльності підприємств енергетичної інфраструктури шляхом упровадження бенчмаркінгу енергоефективності, здійснення управління на засадах «ощадного» виробництва та уведення в дію Єдиної системи енергетичного менеджменту й інновацій.

Науковими установами та ВНЗ, зокрема, в практичній роботі Північно-східного наукового центру НАН України (довідка № 01-06/231/1 від 23.05.2018) в частині упровадження нової моделі тарифоутворення на послуги енергокомпаній (моделі RAB-регулювання) та в навчальному процесі Класичного приватного університету (довідка № 15-17 від 17.04.2017) і Харківського національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «ХАІ» (довідка № 6 ф–Д/605а від 21.05.2018).

Оцінка публікацій та апробація

За результатами дослідження опубліковано 39 наукових працях, з яких: 5 монографій, 21 публікація (з них 1 в збірнику, що включений до науково-метричної бази даних Web of Science; 17 – у збірниках, які включені до переліку науково-метричної бази Copernicus; 3 у наукових фахових виданнях), 13 – матеріали конференцій. Загальний обсяг праць – 39,74 д. а., з яких 37,19 д. а. належать особисто автору. Отримані наукові положення, висновки і рекомендації повною мірою висвітлено у наукових публікаціях Самойленко Інни Олександрівни. Кваліфікація видань, терміни розсилання обов'язкових примірників повністю відповідають нормативним вимогам.

Наголосимо, що в опублікованих працях відображені основні наукові положення та результати дисертаційної роботи, зокрема ті які автор виносить на захист.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Самойленко Інни Олександрівни за своїм змістом, логікою побудови основних композиційних частин, а також за оформленням відповідає вимогам МОН України, викладених в «Основних вимогах до

дисертацій і авторефератів дисертацій», є завершеною-науково-дослідною роботою виконаною на високому науково-теоретичному рівні.

Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає вимогам МОН; основним положенням дисертаційної роботи та розкриває основні завдання і висновки наукового дослідження. Звертаємо увагу на те, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дисертація складається зі вступу, 5 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 435 сторінках. Дисертація містить 46 таблиць (з них 23 – на окремих сторінках), 48 рисунків (із них 9 – на окремих сторінках), 7 додатків. Список використаних джерел за розділами складає загалом 461 позицію.

Оцінка змісту дисертації, її мови та завершеності в цілому

Характерними ознаками форми викладення змісту дисертації є високий ступінь абстрагування, активне застосування математичного апарату і засобів логічного мислення, а також аргументованість суджень і точність наведених даних. Дисертаційна робота виконана діловою українською мовою з дотриманням наукового стилю та використанням спеціальної термінології.

У роботі вирішено коло взаємопов'язаних завдань, які здійснювалися за такими напрямками:

У вступі розглянуто та обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету й завдання дослідження, об'єкт, предмет та методи дослідження, наукову новизну і практичне значення одержаних автором результатів.

У першому розділі. Автор розкриває понятійний апарат управління енергоефективністю (с. 39-45) та особливості формування енергоефективної моделі розвитку України (с. 48-58); обґрунтовує ключові напрями проведення енергетичної політики в національній економіці держави (с. 59-61) та принципи ефективної інноваційно-інвестиційної політики держави (с. 66-68); досліджує структуру та відродження паливно-енергетичного комплексу України (с. 69-75); окреслює ризики що притаманні енергетиці (с. 81-84); досліджує питання управління енергоефективністю в державному та регіональному вимірі (с. 85-102).

Автор доводить, що побудова сучасної конкурентоспроможної економіки потребує активізації інноваційної та інвестиційної діяльності, спрямування фінансових, економічних та організаційних ресурсів на інноваційні цілі у сфері енергоефективності як на макро-, так і на мезо- та мікрорівні. Зокрема він зазначає: «державна політика підвищення енергоефективності повинна охоплювати усі сфери національної економіки, – починаючи з місцевого рівня і до загальнонаціональної економіки країни; будуватися на узгодженості усіх заходів щодо стимулювання економіки (законодавчих, адміністративних, податкових, фінансових); використовувати усі важелі державно-приватного партнерства з урахуванням економічних, соціальних та екологічних пріоритетів держави. Енергоефективність автор

розглядає як міцний ресурс інноваційно-технологічного розвитку, індикатор наближення до рівня сталого розвитку, вагомий складник підвищення добробуту населення (с. 103-104).

У другому розділі. Автор досліджує упровадження стимулювального регулювання (модель RAB-регулювання) (с. 130-136); здійснює компаративне дослідження соціального аспекту розвитку національної енергетичної сфери країни (с. 154-168; 177-178).

Розглянуто та запропоновано шляхи щодо підтримки споживачів на національному енергетичному ринку країни. Зокрема через роботу незалежного органу з питань споживачів в енергетиці, що сприятиме розвитку довіри серед споживачів і їхній активній участі в роботі внутрішнього енергоринку; через створення енергетичної платформи для обміну інформацією і обговорень гострих питань та проведення моніторингу, що дасть споживачам більшого розуміння того, чи є ціни обґрунтованими, прозорими та недискримінаційними. Наголошено, – саме обізнаність споживача зі своїми правами, обов'язками та даними ринку закладає підґрунтя для успішного реформування та функціонування електроенергетичного ринку та є основою забезпечення енергоефективності та ощадливого використання енергетичних ресурсів (с. 162-165, с. 167-169).

В роботі поглиблено та розширено підходи до з'ясування соціально-економічної сутності базової дефініції «корпоративна соціальна відповідальність» (с. 182-183) як магістральної в діяльності підприємств енергетичної інфраструктури.

Проаналізувавши принципи соціально-відповідального маркетингу на підприємствах електроенергетики і здійснив аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз соціально-відповідального маркетингу (с. 191-196), автором доведено та обґрунтовано, що соціальна відповідальність, в умовах сьогодення, є необхідною умовою, що призводить до ведення фінансово прибуткового бізнесу та сталого розвитку як компанії, так і держави в цілому. Реалізація корпоративної соціальної відповідальності повинна здійснюватися у 4 напрямках: (1) корпоративні стандарти управління; (2) співробітники; (3) суспільство; (4) довкілля, що у свою чергу свідчить про стратегічний підхід до соціальної відповідальності та її реалізації (с. 197). Крім того, політика та стратегія соціальної відповідальності підприємства повинні бути тісно пов'язані із стратегією розвитку підприємства.

Розроблено індикатори оцінювання узагальненого показника якості енергетичних послуг енергетичної компанії та схему формування відповідної системи відповідальності компанії за дотримання показників надійності та якості енергетичних послуг як складових успіху у сфері застосування соціально-відповідального маркетингу (с. 186-190).

У третьому розділі. Автор акцентує увагу на розвитку електроенергетичної галузі і говорить про необхідність структурних перетворень в економіці країни на засадах енергоефективної діяльності підприємств електроенергетики, які відіграють системоутворювальну роль у

розвитку паливно-енергетичного комплексу України та виступають визначальним фактором у формуванні енергоефективної моделі економіки країни загалом і паливно-енергетичного комплексу зокрема (с. 225).

У розділі доведено, що важливим індикатором енергоефективної моделі розвитку національної економіки, що характеризує її соціально-економічний аспект, є розвиток операційної та інвестиційної ефективності діяльності енергетичних компаній. Із огляду на це виняткового значення набуває упровадження технології зіставного аналізу (бенчмаркінгу), спрямованої на оцінювання ефективності інвестиційної діяльності енергокомпаній, пов'язаної з фінансовими результатами компанії.

Автор розкриває шляхи щодо оновлення дієвих механізмів збалансованого впливу на діяльність підприємств енергетичної інфраструктури, серед яких, поза будь-яким сумнівом, особлива роль належить енергетичному менеджменту, функціонування якого забезпечує підвищення галузевої конкуренції, зумовлює оптимізацію експлуатаційних витрат, сприяє реалізації економічних та матеріальних інтересів як підприємства так і держави загалом. У зв'язку з цим автор розкрив сучасну парадигму розвитку енергетичної компанії країни в межах реалізації інноваційно-технологічної платформи Єдиної системи енергетичного менеджменту й інновацій (ЄСЕНМйІ) (с. 226-244). Розробив систему ключових показників оцінки енергоефективної інноваційної діяльності енергетичної компанії в межах ЄСЕНМйІ.

Щоб оцінити поточний стан управління енергоспоживанням, рекомендується використовувати спеціально розроблені автором бенчмарк-тести (с. 251-252) за допомогою яких на підставі аналізу можна визначити, чи сприяють наявні умови швидкому впровадженню ефективного енергетичного менеджменту на підприємстві.

Наголошено про необхідність структурних перетворень в управлінні енергоефективністю національної економіки відповідно до європейських норм, що вимагає нових підходів в управлінні на засадах «ощадного» виробництва, стимулювання інноваційної діяльності в сфері енергозбереження, бенчмаркінгу енергоефективності.

За методологією SWOT-аналізу проаналізовано переваги, можливості, недоліки та загрози упровадження системи бенчмаркінгу енергоефективності на підприємстві (с. 253-256). Розглянуто методи стимулювання інноваційної діяльності в сфері енергозбереження (с. 266-269).

У четвертому розділі. Розглянуто детермінанти розвитку енергосервісної діяльності (с. 285-293), запропоновано шляхи щодо розробки методичної бази за методами вимірювання та верифікації енергетичної ефективності (с. 297-313), розвинуто методичні підходи щодо оцінювання ефективності заходів з енергозбереження (с. 315-336).

Інститут енергосервісного контракту за авторським підходом варто розглядати як одну з форм державно-приватного партнерства, що ґрунтується на взаємодії приватних партнерів із публічними. Обґрунтовано,

що енергосервісні контракти дають змогу вийти на якісно новий рівень економії енергоресурсів.

Автор обґрунтовує, що задля забезпечення стандартизованих і уніфікованих норм та підходів до визначення складу показників енергетичної ефективності, необхідно розробити відповідну методологічну базу із формалізованим методом і документальним обґрунтуванням оцінки ефективності проектів та упровадити процедуру з організації вимірювань та верифікації досягнутої економії енергетичних ресурсів.

Аналіз сучасної міжнародної та вітчизняної практики щодо застосування методу економічного оцінювання ефективності інвестицій дав можливість автору розвинути методичні підходи щодо оцінювання ефективності заходів з енергозбереження, окреслити основні завдання аналізу ефективності проектів, навести критерії, що характеризують ефективність енергозберіжних заходів (с.315-336).

У п'ятому розділі. І.О. Самойленко розкриває існуючі моделі державно-приватного партнерства та його розвиток на теренах України, що дозволило їй розвинути підходи щодо підвищення енергоефективності та ощадливого використання енергоресурсів в мережі комунальних підприємств та підприємств державної форми власності шляхом застосування лізингового (с. 375-385) та концесійного (с. 387-416) механізмів. Особливим добутком автора є розроблена дорожня карта реалізації концесійної моделі (с. 414-416), яка «дає можливість окреслити загальний напрям розвитку концесійної моделі (від рівня формування політики до реалізації певних кроків) та забезпечує реальні зміни в структурі та обсягах споживання паливно-енергетичних ресурсів та води в мережі комунальних підприємств та підприємств державної форми власності, що робить її реальним багатоцільовим інструментом» (с. 413). Розглянуто пропозиції з упровадження професійного управління об'єктами нерухомості в бюджетній сфері та упровадження двох типів державних (муніципальних) контрактів з підвищення енергоефективності (с. 358-361), основним завданням яких є - забезпечення споживача якісними комунальними послугами з мінімальними витратами і які формуються за рахунок послідовного впровадження енергозберігаючих технологій. Окреслено складники щодо розроблення нормативно-методичної бази стосовно реалізації механізмів державно-приватного партнерства в цілях підвищення енергоефективності в бюджетному секторі економіки.

Дискусійні положення та зауваження

Поряд із позитивною оцінкою дисертаційної роботи, обґрунтованості її основних положень, висновків і рекомендацій, в ній міститься ряд недоліків та дискусійних положень. Зокрема:

1. У першому розділі розглядаючи питання «енергетичної безпеки» (с.76-81), автору бажано було б здійснити оцінку рівня енергетичної безпеки України як складової загальнонаціонального рівня економічної безпеки.

2. У п.1.3 автор наголошує та доводить, що «наявні диспропорції в розміщенні продуктивних сил та брак уваги до проблем на рівні регіону

призвели до неоднаковості розвитку регіонів України як за їх соціально-економічним станом так і за рівнем їх енергоефективності» (рис. 1.16, табл. 1.6, с.94-95). Зважаючи на обраний контекст дослідження, доцільно було б приділити увагу кластеризації регіонів, що безпосередньо впливає на ефективність та емпірично підтверджено зарубіжним досвідом.

3. У другому розділі дисертації, обґрунтовуючи методичні положення щодо оцінювання узагальненого показника якості енергетичних послуг, автор пропонує розраховувати індикатор якості відповідальності з урахуванням семи параметрів (формула 2.5, с. 187), але рис. 2.12 (с. 188), який розкриває, від яких саме показників залежить названий індикатор, містить інформацію лише про чотири з них.

4. У третьому розділі, наводячи систему ключових показників енергоефективної інноваційної діяльності енергетичної компанії в межах ЄСЕНМІІ (табл. 3.5, с. 243), автор не розкриває, на підставі яких міркувань визначені бальні оцінки їх цільових значень.

5. У четвертому розділі п. 4.3 автор розглядає принципи оцінювання ефективності інвестиційних проектів (с. 314). На нашу думку, автору бажано було б опрацювати і розкрити сутність таких понять, як «оцінювання», «оцінювання ефективності».

6. До недоліків дисертаційного дослідження слід віднести відсутність авторської розробки щодо визначення формули, за якою встановлювався б граничний рівень цін на природні монополії (п. 2.1, с. 37).

7. У п'ятому розділі дисертаційної роботи автор розглядає шляхи до підвищення рівня енергоефективності підприємств комунальної та державної форм власності в межах державно-приватного партнерства, втім не визначає яким чином на сьогодні можна здійснити реалізацію світового досвіду державно-приватного партнерства в Україні (с. 372-375).

8. У роботі автор в основному сконцентрувала свою увагу на електроенергетичній галузі країни (п.3.2 с. 225-245 ; п.3.3 с. 246-269), з чим можна погодитись, адже, як зазначає авторка, «електроенергетика є базовою галуззю національного господарства країни, а використання електроенергії – рушійною силою науково-технічного прогресу» (с.225). Разом з тим, в сучасних умовах, більше уваги рекомендовано було би приділити дослідженню інших галузей енергетичної сфери, наприклад газовій, враховуючи, що сформована на державному рівні система взаємовідносин у газовій сфері в Україні не здатна протидіяти негативним екстерналіям, обумовлюючи періодичне виникнення енергетичних криз.

Однак ці зауваження не зменшують загальної позитивної якості виконаного наукового дослідження.

Загальний висновок

Таким чином, дисертаційна робота Самойленко І. О. на тему «Теоретико-методологічні засади формування енергоефективної моделі розвитку національної економіки» виконана для національної економіки, що є внеском у галузеву науку «Економіка та управління національним

господарством», як складової частини економічної науки, і сприяє вирішенню практичних завдань енергоефективного розвитку господарства країни.

Дисертаційна робота є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне науково-прикладне значення, яке полягає у визначенні та обґрунтуванні ефективних шляхів, концептуальних підходів, методологічних засад щодо формування енергоефективної моделі розвитку національної економіки країни в контексті подальшої інтеграції у світове співтовариство та сталого розвитку країни.

Робота відзначається науковою новизною і практичною значимістю, викладена з логічною послідовністю, діловою мовою з кваліфікованою інтерпретацією основних положень, які випливають з власних досліджень здобувача та широкого узагальнення наукових публікацій.

За змістом дисертаційна робота, її науково-прикладні результати та висновки цілком відповідають спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Дисертаційна робота «Теоретико-методологічні засади формування енергоефективної моделі розвитку національної економіки», подана на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук відповідає пунктам 9, 10, 12-14 чинного «Порядку присудження наукових ступенів» (зі змінами та доповненнями), а її автор, Самойленко Інна Олександрівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

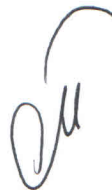
Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
Донбаська державна машинобудівна
академія МОН України (м. Краматорськ),
професор кафедри менеджменту

I.V. Шкрабак

Підпис Шкрабак І. В. засвідчую
проректор з наукової роботи,
управління розвитком та міжнародних зв'язків

М.А. Турчанін